

Hermeandering Aa, Graefweide Schupleer, Vorselaar en Grobbendonk.

Programma van Maatregelen

Auteurs:

W. De Roeck (bureauonderzoek)

K. Aluwé (bureauonderzoek)

W. Vennekens (landschappelijk bodemonderzoek)

Erkend Archeoloog:

W. De Roeck (OE/ ERK/Archeoloog/2022/00007)

K. Aluwé (OE/ ERK/Archeoloog/2021/00029)

1 Inleiding

Het Vlaams Erfgoed Centrum heeft in de periode juli-oktober 2022 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde aan de rivier de Aa ter hoogte van de Graefweide Schupleer, Vorselaar en Grobbendonk.

1.1 Administratieve gegevens

Huidige onderzoeksfasen:	Bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek
Aanleiding:	Hermeanderingswerken Aa
Toponiem en/of adres:	Graefweide Schupleer
Gemeente / Deelgemeente:	Vorselaar en Grobbendonk
Provincie:	Antwerpen
Kadastrale gegevens:	Grobbendonk, afdeling 1, sectie A, nummers 291, 292, 295B, 296, 300B, 300/2, 301B, 301/2, 304B, 304/2 306/02 en openbare gronden. Vorselaar, afdeling Vorselaar, sectie G, nummers 486C, 516L, 559, 559/2, 560, 560/2, 569/C, 571E, 571F, 571G, 572B, 573C, 578A, 579A, 580E, 581, 602 en openbare gronden.
Diepte bodemverstoring:	Maximaal circa 2,5m -mv
Oppervlakte plangebied:	Circa 30 585m ² / 3,05 hectare
Oppervlakte bodemingrepen:	Circa 30 585m ² / 3,05 hectare
Coördinaten (<i>bounding box</i> ; <i>Lambertcoördinaten</i>):	176 950 / 209 281
<i>EPSG:31370</i> :	179 050 / 209 281
	176 950 / 209 781
	179 950 / 209 781
Projectcode Onroerend Erfgoed:	2022G122 (bureauonderzoek)
	2022I343 (landschappelijk bodemonderzoek)
VEC-projectcode:	5040208 (bureauonderzoek)
	5040262 (landschappelijk bodemonderzoek)
Begindatum onderzoek:	13 juli 2022
Einddatum onderzoek:	27 oktober 2022
Beheer en plaats documentatie:	Vlaams Erfgoed Centrum
	Liesdonk 5
	2440 Geel
Relevante thesaurustermen:	Rivieren, meanders, alluviale vlakten, bureauonderzoek.

1.2 Aanleiding van het onderzoek

De opdrachtgever plant de hermeandering van de Aa, ter hoogte van de Graefweide in Schupleer, Vorselaar.

Er worden meerdere nieuwe meanders aangelegd. Een oostelijke meander van 260m lang en 11,75m breed wordt ten zuiden van de huidige loop aangelegd. Er wordt hiervoor tot max. 2,7m diep gegraven. De centrale meander kan op basis van de ligging ten opzichte van de huidige loop van de Aa in drie aparte delen opgesplitst worden: een centraal deel ten oosten en de twee uiteinden ten (noord)westen. De delen zijn respectievelijk 110m, 129m en 84m lang en 12,5m, 14m en 12m breed. De afgravingen zijn max. 2,3m diep. In het westen worden 3 afzonderlijke nieuwe meanders aan de noordoostelijke zijde van de Aa. Deze meanders zijn respectievelijk 118m, 87m en 11m lang en 9,75m, 9,3m en 10,4m breed. De afgravingen zijn max. 2,3-2,5m diep.

Tussen twee van de westelijke meanders worden 3 bressen aangelegd. De afgraving van de bressen bedraagt tussen 23 en 46 cm onder het huidige maaiveld. Ten westen van de meest westelijke meanders wordt de oeverwal naast de Aa afgegraven. Deze oeverwal wordt over een lengte van 270m tussen 0,7m en 0,85m onder het maaiveld afgegraven.

Ten slotte worden ter hoogte van percelen 560, 571F, 571G en 516L afgravingen gepland, daar waar geen andere bodemingrepen plaatsvinden. Bij percelen 560, 571F en 571G (respectievelijk circa 8769m², circa 4295m² en 3615m²) is de afgraving beperkt tot circa 10 cm – mv, bij perceel 516L (circa 5000m²) gaat deze afgraving tot circa 20 cm – mv.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

2.1 Volledigheid van het onderzoek

Er werd tot op heden een bureauonderzoek en landschappelijk booronderzoek uitgevoerd, dit onderzoek kon zonder problemen volledig uitgevoerd worden. Na deze onderzoeken werd duidelijk dat de geplande werken geen bedreiging vormen voor het archeologisch bodemarchief en aldus een vrijgave geadviseerd kan worden.

2.2 De aan- of afwezigheid van een vindplaats

Bureauonderzoek – [2022G122]

Het plangebied is gelegen in de alluviale vlakte van de Aa, met een duidelijk uitgesproken hellingsrug ten noorden en in het zuidoosten enkele stuifduinen.

Bij verschillende veldkarteringen in de ruime omgeving van het plangebied zijn vondsten uit het Laat-Mesolithicum, de metaaltijden, Romeinse Tijd en middeleeuwen aangetroffen. Recent zijn ook enkele archeologisch vooronderzoeken met ingreep in de bodem uitgevoerd waarbij aardewerk en sporen uit de metaaltijden, (late) middeleeuwen, Nieuwe Tijd en 19e eeuw werden aangetroffen.

Voor gelijkaardige werken kortbij het huidige plangebied werd bij het landschappelijk bodemonderzoek de aanwezigheid van alluviale beekafzettingen van de Aa vastgesteld. Aangezien alluviale afzettingen zich in water afzetten en er onder invloed van de waterloop ongetwijfeld herwerking van de sedimenten heeft plaatsgevonden, werd het zeer onwaarschijnlijk geacht dat lithische artefacten, indien aanwezig, zich in een intacte vondstcontext bevonden. Daarom werd de verwachting voor intacte steentijdartefactensites op zeer laag geschat. Ook de kans op potentieel aanwezige archeologische elementen die aanwezig zouden kunnen zijn in verband met water, zoals vaartuigen en rituele depositie, werd gering geschat, dit door de beperkte breedte en oppervlakte van de bodemingrepen.

Het plangebied bevindt zich nabij een waterloop wat een gunstige landschappelijke ligging is voor het aantreffen van prehistorische artefactenconcentraties. Er werd ook reeds lithisch materiaal binnen het plangebied aangetroffen (CAI 105 540). De kans dat dergelijke artefacten zich binnen het plangebied bevinden kan daarom op basis van het bureauonderzoek als matig worden ingeschat.

Door de zeer natte context van het plangebied is de kans op het aantreffen van sporensites laag. Het aantreffen van specifieke vondsten/sporen van aan het water gerelateerde activiteiten (vb. visfinken, boten, bruggen, etc.) valt op basis van het bureauonderzoek niet volledig uit te sluiten.

Enkele van de werkzaamheden, zoals het afgraven van enkele percelen en het verwijderen van begroeiing vormen door de beperkte diepte vermoedelijk geen bedreiging voor het archeologisch potentieel. Hetzelfde geldt omwille van de plaats van de bodemingreep bij het slaan van bressen in de bestaande dijk en het herprofilen van de oeverwal.

Het graven van nieuwe meanders tot max. 2,5m diep zorgt mogelijks wel voor een verdere verstoring van het archeologisch bodemarchief. Enkele van deze nieuwe meanders lijken zich te bevinden ter hoogte van de 18de-19de-eeuwse oude meanders. Via een landschappelijk bodemonderzoek diende nagegaan te worden of dit effectief het geval is en of er mogelijke archeologische niveaus bewaard zijn gebleven.

Landschappelijk booronderzoek – [2022/343]

Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek werden voornamelijk zeer natte bodems aangetroffen, waarvan de profielen een weergave zijn van de oude meanders alsook de invloed van de rivierwerking op de omliggende gronden. Onder een dunne toplaag werd een dik pakket met ijzeraanrijking waargenomen. Hieronder bevinden zich tot zeker 2 m-mv alluviale afzettingen van de Aa. Door de hoge grondwaterstand werd het boren bemoeilijkt, en werd er zelden dieper dan 1 à 1,2 m-mv geraakt. De meeste van de nieuw te graven meanders bevinden zich op de locatie van oude meanders, wat ook wordt aangetoond door de alluviale afzettingen in de boringen binnen deze zones.

Door de rivierwerking en de aanwezigheid van deze alluviale afzettingen wordt de kans zeer klein geacht dat hier intacte archeologie aanwezig is. Indien er archeologie aanwezig zou zijn, is dit zeer zeker niet in een intacte context. Er werd geconcludeerd dat de bevindingen uit de bureaustudie omtrent de oude meanders klopt, en de verwachtingen werden bijgesteld naar zeer laag tot nihil.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.